

*Всеукраїнський конкурс науково-пошукових робіт
школярів
«Голодомор 1932-1933 рр. в Україні. Україна
пам'ятає»*

РОБОТА

на конкурс:

**«ГОЛОДОМОР 1932-1933 РР. – ГЕНОЦИД
УКРАЇНСЬКОГО НАРОДУ»**

Підготувала: учениця 11 класу

Біленської ЗОШ-III ступенів

Блищик Олеся Олександрівна

Керівник: Блищик Г.А.,

вчитель історії.

План

I. Вступ

II. Основна частина

1. Голодомор 1932-1933 років – геноцид українського народу.

1.1 Суцільна колективізація в Україні.

1.2 III конференція КП(б)У.

2. Хлібозаготівельна кампанія.

2.1 Терор при вилученні хліба.

2.2 Закон «Про п'ять колосків».

2.3 Боротьба за життя в селах, охоплених Голодомором.

3. Спогади свідків.

III. Висновки

22 листопада о 16 годині буде оголошено хвилину мовчання в пам'ять про жертви голодомору. В цей час має зупинитися весь громадський і приватний транспорт. Всі свідомі українці, на мою думку, повинні визнати в цей день ще раз, що голодомор 1932 – 1933 років був геноцидом українського народу і про цю сторінку історії ми не в праві забувати.

Більшість українців про голодомор знають тільки із книжок, газет, інших засобів масової інформації.

В довіднику з історії України ми читаємо: Голодомор це соціально – господарське явище, що виявляється у позбавленні населення мінімуму необхідних продуктів харчування і призводить до зміни демографічної та соціальної структури населення регіонів, а інколи і країн. Голодомор виникає внаслідок неврожаю, зумовленого природними причинами (посуха, повінь, морози, нищення посівів шкідниками та ін.), наслідками воєн, недосконалістю господарської системи. В окремих випадках Голодомор організовувався штучно з метою винищення певних груп населення, а інколи цілих народів для досягнення політичних цілей.

На українських землях найдавніші згадки про Голодомор датуються епохою Київської Русі. Тоді вони були викликані природно-кліматичними умовами і мали регіональний характер. В пізніші часи регіонами, які найчастіше охоплював голод, були Полісся, степова Україна та гірські райони Карпат.

У 19- на поч. 20 ст. на українських землях було кілька неврожайних років (1833-34, 1844-46, 1855 та ін.), що призводило до зростання соціальної напруженості на селі і було однією з причин еміграції українського населення до Сибіру, Середньої Азії, Казахстану і Америки.

Важкими для Українських земель були голодомори 20 ст.: 1921-22, 1932-33, 1946-47.

Голодомор 1921-1922 був викликаний неврожаєм та політикою більшовицького уряду в Україні. Внаслідок продрозкладки і надмірного продподатку з цих губерній було вивезено 18 млн. п. хліба. Відтак уже восени 1921 розпочався Голодомор, внаслідок якого загинуло до

4 мільйонів селян.

Особливо трагічним був для українського населення Голодомор 1932-1933, який став наслідком застосованого під час суцільної колективізації сільського господарства терору голодом.

Йшов жовтень 1932 р., велика країна, яка обіймала одну шосту частину суші, готувалася до чергового свята річниці Жовтневої революції. Називалася та країна Радянський Союз, а на чолі її стояв великий Сталін – вождь світового пролетаріату.

Частиною цієї країни була радянська Україна. Вона вважалася житницею Радянського Союзу, бо мала родючі чорноземи та працювате населення. Українське селянство щоразу здавало державі багато хліба. Проте з кожним роком серед селян України дедалі більше зростало невдоволення хлібозаготівлями, примушенням селянства до вступу у колгоспи.

Ситуація в країні була досить складною, особливо на селі. На Україні суцільна колективізація повинна була завершитися восени 1931 р. або на весні 1932 р. Фактично вона завершилася набагато раніше. Селян заганяли у колгоспи шантажем та погрозами.

Чимало селян, яких влада називала «куркулями» та «підкуркульниками», були примусово виселені з України. Їхні господарства були зруйновані. Проте створені колгоспи потерпали від злиднів, їм не вистачало техніки, сільськогосподарських машин, тягової сили, робочих рук. Врожаї різко знизились. Хлібозаготівлі державі зменшилися, а цього партійне керівництво допустити не могло.

Сталін та його оточення вважали, що врожаї знизилися через те, що українські селяни не бажають працювати і чинять опір державі. Було знайдено метод, як примусити селян вступити у колгоспи та привчити їх працювати як слід. Пізніше цей сталінський метод історики визначають як штучний голодомор 1932-1933 рр.

III конференція КП(б)У розпочала свою роботу 6 липня 1932 р. в Харкові у приміщенні Державної опери. Серед 252 делегатів конференції

вирішальний голос мали 158 осіб (або 62,7%) з числа секретарів сільських районних комітетів. Саме ці люди разом з керівниками райвиконкомів були безпосередніми виконавцями жорстких директив центру. Але й вони розуміли, чим загрожують Україні вимоги неухильного виконання хлібозаготівельних планів. Їм, зокрема, була відома постанова ЦК ВКП(б) від 23 червня 1932 року: «Обмежитись вже ухваленими рішеннями ЦК і додаткового завозу хліба на Україну не здійснювати». Однак у них жевріла надія, що III конференція, на яку прибули високі московські сановники в особі В'ячеслава Кагановича, дасть тодішньому центральному керівництву точне уявлення про стан сільського господарства в Україні й, можливо, пом'якшить їхнє ставлення до України.

Коли виступав на конференції Косіор, він говорив, що хлібозаготівельна кампанія відбувається в умовах загострення класової боротьби, що треба негайно взяти керування міцно в руки, мобілізувати всі свої сили, сили колгоспників, щоб дати рішучу відсіч куркулеві та його агентурі і ні в якому разі не допустити ніяких втрат, а поставити свою роботу так, щоб цілком зібрати урожай і забезпечити успішне виконання плану хлібозаготівель. У доповіді не було жодного слова про хибність «воєннокомуністичних», примусових, адміністративних методів керівництва аграрним сектором, які насамперед і спричинили катастрофічний стан на селі.

Коли виступали представники району, які обережно робили спробу звернути увагу на складність ситуації у сільському господарстві України, проте не викликали довіри у Кагановича і Молотова.

Каганович у виступі наголошував на тому, що всі повинні підготувати й розгорнути роботу, щоб повністю виконати план хлібозаготівель, рішуче долаючи всі й будь-які капітулянтські, правоопортуністичні настрої щодо хлібозаготівель.

Делегати конференції ухвалили резолюцію, якою до безумовного виконання приймався встановлений для України план хлібозаготівель – 356 млн. пудів.

А наприкінці жовтня 1932 року в Україні розпочала свою роботу Надзвичайна комісія на чолі з В. Молотовим. Вона дала новий імпульс здійсненню репресій проти колгоспного активу. ЦК КП(б)У почав публікувати списки голів колгоспів, яких виключали з партії й віддавали до суду за невиконання плану хлібозаготівель.

За чотири місяці після початку хлібозаготівель було заарештовано 27 тис. чоловік. До розстрілу трійкою було засуджено 108 тис. чоловік.

Протягом 1932 року загони військових і чекістів обшукували села України, нищили по хатах і обійстях. Вони дошукувалися не зброї й золота, а зерна. Багнетами порили землю, перекопували долівки в льохах, зривали підлоги в хатах, розкопували городи. Знайшовши в горшках, діжках, на горищах зерно, разом з ним забирали й родину. Зерно, звезене підводами, зсипали просто на землю при залізничних станціях.

Купи зерна охороняли військові. Не було брезенту, щоб його накрити, його поливали осінні дощі, й воно починало гнити. Того року селяни не мали змоги посіяти озимину: бо забрали у них весь посівний матеріал.

Почавши з осені, по селах цілковито зник хліб, і люди харчувалися переважно картоплею. Під Різдво почали різати худобу. Але з неї не було вже нічого, тільки шкура та кості. Курей і гусей давно вже поїли. Не було краплі молока, ні єдиного яйця.

Тієї зими в багатьох родинах почався голод. Заслабли діти, їм пухнули животи, бо вони змушені були їсти картопляне лушпиння або викопане з-під снігу жолуддя. Близько початку лютого були закриті школи: діти не були в спроможності їх відвідувати. По хатах кричали діти, розпач опанувала матерів, розгубилися батьки.

У березні вже не було ні котів, ні собак. Усіх їх перебили й охлялі з голоду тіла їх зварили. Розтанув сніг, і люди з нестатків почали пухнути і набрякати. Діти мали здуті животи, подібні на кістяки тіла, пташині шиї й великі очі на старечих обличчях. Вони харчувалися мишами, горобцями, мурашками, викопували з землі хробаків. А батьки варили підшви, стару

кінську зброю. Коли зазеленіла трава, почали варити кропиву, молочай, польову рослинність.

Селяни пробували наблизитися до звалищ зерна, що гнило при залізничних станціях. Діти ухитрилися бодай трохи украсти цієї зіпрілої маси, але військові підстрілювали їх, як кроликів. При переїзді через Україну було наказано в пасажирських потягах завішувати вікна, бо ж заборонено було помічати припалих на колінах прохачів, що криком благали: «Хліба,хліба!» Мешканці сіл масово почали втікати до міст , але міста були оточені охороною військових загонів. Декому з селян щастило подолати загороди, але вони вмирили на вулицях, на очах збайдужілих переляканих городян. Натупцювавшись якийсь час у полі перед входом до міста під чистим блакитним небом, знесилені натовпи поверталися до села, падали на землю й умирали. На просторах сотень кілометрів можна було бачити села-привиди, дивовижно мовчазні, без тварин, без птахів, з безлюдними вулицями, над якими слався жахливий сморід. Озимий хліб дозрівав на полях, і не було кому його збирати. А восени, коли загони військових обходили хати, всі мешканці були мертві. Було багато випадків людодійства. Звідусіль збирали трупи, їх стягували лопатами й кидали в спільні могили. Потім дезинфікували підлоги, білили стіни. З районів Орла і Волги прибували родини переселенців –росіян, яких розселяли по цих спустошених землях, по хатах, в яких тримався запах смерті.

Починаючи від 1932 року, оподаткування натурою створило становище ендемічного голоду і стану напівгромадянської війни. Закон від 7 серпня 1932 року уповноважував загони ГПУ стріляти в кожного, хто простягає руку на соціалістичну власність. Дітей, які збирали колоски, розстрілювали також. Сучасники назвали його законом « Про п'ять клосків».

Пояснюючи причини цієї катастрофи, треба віддати належне знеособлюючій природі соціалізму, засліпленню утопією, бездушному автоматизмові божевільного планування та бюрократичному теророві, у ній знайшло своє втілення свідоме політичне рішення Сталіна та його посіпак: розгромити політичне селянство, розгромити Україну як

національну єдність. Вимордування селянства супроводжувалося повним оновленням керівного апарату і «дезукраїнізацією» України. Саме в цьому сенсі законно говорити про геноцид. Це безперервний геноцид, що в 1932-1933 роках досяг свого апогею.

Жителі Рівненщини, зокрема Володимирецького району, дякуючи Богу, не пережили такого страхіття. Хоча в нашому краї також в 30-ті роки окремі сім'ї голодували. Але це не тому, що голод був організований, а тому, що землі наші бідні не давали великого урожаю. Або тому що сім'ї були великими, а землі було мало, адже наш край тоді перебував під владою панівної Польщі.

Сьогодні на Володимиреччині живуть люди, які пережили справжній голод і які вижили, а потім їх доля закинула в наш край.

В нашому селі Білому живе жителька Дорошенко Євдокія Володимирівна, яка народилась у 1923 році в селі Білогорілка Лохвицького району Полтавської області. Коли почався голод, їй було 9 років і вона добре пам'ятає ці голодні роки. Євдокія Володимирівна згадує, що то були страшні часи. У 1932 році рік у них був урожайним: хліба вродили в колгоспі і в селянських господарствах. Але все забирали на податок. Ходила бригада активістів і вимітала все, що було. Забирали навіть кукурудзяні качани, які висіли в коморі на насіння. Батько закопав півмішка білої муки, щоб паску було з чого спекти, але як відкопали, то ніхто вже з неї не міг нічого спекти. Почорніла.

У сім'ї було нас п'ятеро, далі згадує Євдокія Володимирівна, батько, мати, я, сестра старша і брат старший від мене. Варили якусь юшку. Батько рибу ловив. Хотілося хліба, а його не було. В усіх нас пухли ноги, але я ще якоь трималася.

У селі багато людей померло.

Дійшла б черга і до нашої сім'ї, якби не дядькова корова. В нього їх було дві. І одну хотіли забрати в колгосп. Обидві доїлися зимою. А наша не доїлася. Ото дядько поміняв уночі свою корову дійну на нашу недійну, яку й віддав у колгосп. Мати щоранку доїла корову і ділила молоко на

п'ятьох. Якраз по стакану виходило. Оце молоко нас і врятувало від голодної смерті.

За селом була в кагатах колгоспна картопля. Територію було загороджено колючим проводом. Але весною ми, діти, вигребли прохід до кагатів і звідси носили гнилу картоплю, що відкинули, як перебирали.

Активісти (їх ще називали червоною мітлою) забирали все. Коли чули, що знову ходять селом, то мати витягала зі скрині нові хустки, обв'язувала мене і сестру, щоб заховати під блузкою і казала: «Йдіть, дітки, надвір гратися». Коли заходили до хати по зерно, (а його вже давно тут не було), то діставали зі скрині новий одяг: хустки, спідниці, блузки. І в неділю робили ярмарку-розпродаж. Самі у себе й купляли крадені в людей речі. Ото була влада, ото був закон і право!

Весною, коли набубнявіли бруньки на деревах, батько перевозив нас через річку, а там росли липи. І ми зривали бруньки з гілок липи. Вони були липкі і неприємні на дотик. З них мати смажила млинці, домішуючи до них відсів і молоко. І зараз пригадую, що то була за страва. Яюсь їх їли, а я не могла проковтнути. Мати сварила: «Їж, бо ж помреш». А там щавель появився, лобода, кропива. Це було те, що рятувало від голодної смерті нас весною.

Думала часто, чи зможу я коли небудь вдосталь наїстися...

Голод 1933р. – глибока рана в пам'яті цілого покоління. Проте історики тривалий час не могли говорити про цю трагедію. Спочатку тому, що Сталін – один з її винуватців ужив усіх заходів, щоб до неї ставилися як до явища, якого не існувало.

Великий голод 1932-1933 років в Україні забрав життя від 7 до 10 мільйонів невинних людей. І про це ми повинні пам'ятати. 75 років тому

ми пережили Катастрофу, яка могла зупинити життя всього народу. Голодомор приніс не лише страждання і смерть. Він посіяв страх серед людей. Тільки правда про геноцид Українського народу і чиста пам'ять про усіх полеглих здатна звільнити нас від мороку минулого. Ми повинні в цей день об'єднатися у слові і молитві за Україну і поставити у кожному вікні свічку віри і надії. Тому що це знак нашої пам'яті, це святий вогник, який зігріє душі загиблих., це світло очищення задля нашого майбутнього. Тому що народ, який втратив пам'ять, нездатний до відродження.

Ми пам'ятаємо. І тому щороку віддаємо шану тим, хто став жертвою цієї трагедії.

Відкрийтесь, небеса!

Зійдіть на землю

Всі українські села й хутори,

Повстаньте всі, кому сказали:

- Вми!

Засяйте над планетою всі душі!

Зійдіть на води й суші,

Збудуйте пам'яті негаснучий собор!

Використана література:

Бабко Ю., Бортнічук М. Третя Всеукраїнська конференція К П (б)У. – К., 1968.

Голод 1932-1933 років на Україні: очима істориків, мовою документів. – К., 1990.

Голод в Укаїні Вибрані статтіб – Луцьк: ВМА «Терен», 2006. – 164 с.

Довідник з історії України (А-Я): /За заг. ред. І Підкови, р.Шуста. 2-е вид., дооп. і доповн. – К.: Генеза, 2001 – 1136 с..

Шаповал Ю. Україна на ХХ ст.. Особи та події в контексті історії. – К.: Генеза, 2001.

Спогади жительки с. Біле Дорошенко Євдокії Володимирівни 1923 р. н.